

Beata Skubiak

Uniwersytet Szczeciński

KONKURENCYJNOŚĆ REGIONU ZACHODNIOPOMORSKIEGO W ŚWIETLE BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W SEKTORZE GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

STRESZCZENIE

Inwestorzy zagraniczni, lokując swój kapitał w Polsce, dokonują wyboru obszaru jego lokalizacji. Preferują pewne regiony, innych zaś unikają, co pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z polaryzacją regionalną. Obecność kapitału zagranicznego jest ważna dla regionów z punktu widzenia ich rozwoju. Inwestycje zagraniczne i aktywność kapitału zagranicznego są w sytuacji Polski najważniejszym czynnikiem rozwoju regionalnego. Wpływ inwestycji na rozwój regionu jest jednak różny w zależności od typu inwestora, a także typu obszaru w którym są dokonywane. Celem artykułu jest analiza konkurencyjności regionu (województwa) zachodniopomorskiego w aspekcie pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze gospodarki opartej na wiedzy. Dla zrealizowania celu w artykule omówione zostaną: uwarunkowania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w województwie zachodniopomorskim oraz działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie zachodniopomorskim.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, GOW, inwestycje

Wprowadzenie

Głównym megatrendem ekonomicznym końca XX i początku XXI w. jest przechodzenie od gospodarek narodowych do gospodarki globalnej. Oznacza to zwiększenie intensywności i zasięgu międzynarodowych powiązań gospodarczych oraz zmiany w układzie przestrzennym światowego rynku i potencjału ekonomicz-

nego. Pod wpływem procesów globalizacji rozwijają się nowe kierunki badań regionalnych. Nowe zjawiska we współczesnej cywilizacji oraz problemy inspirują do poszukiwania innowacyjnych wzorców i teorii rozwoju regionalnego i lokalnego.

W gospodarce XXI w. wiedza jest najcenniejszym zasobem, decydującym o rozwoju gospodarki. W XXI w. bowiem rozwój gospodarczy gwarantuje praca umysłów. „Produkty wiedzy” są najbardziej konkurencyjne na rynkach międzynarodowych. Wykwalifikowani pracownicy i naukowcy są szczególnie poszukiwani na rynku pracy i najlepiej opłacani. Przedsiębiorstwa i regiony, które inwestują w badania oraz efektywnie wykorzystują zewnętrzne źródła wiedzy, rozwijają się dynamicznie i tworzą największą wartość dodaną.

Według badań przeprowadzonych przez Instytut Banku Światowego warunkiem rozwoju gospodarki opartej na wiedzy jest istnienie¹:

- środowiska instytucjonalnego i gospodarczego umożliwiającego swobodny przepływ wiedzy, inwestycje w technologie informatyczne i komunikacyjne (ICT), które zachęcają do rozwijania przedsiębiorczości;
- wykształconego społeczeństwa posiadającego umiejętności w zakresie tworzenia i wykorzystywania (oraz współtworzenia) wiedzy;
- dynamicznej infrastruktury informacyjnej, ułatwiającej efektywne komunikowanie się, rozpowszechnianie i przetwarzanie informacji;
- sieci ośrodków badawczych, uniwersytetów, zespołów doradców, przedsiębiorstw prywatnych oraz ugrupowań obywatelskich na szczeblu lokalnym, które umożliwiłyby wykorzystanie rosnących zasobów wiedzy globalnej, jej absorpcję i przystosowanie do potrzeb lokalnych oraz tworzenie nowej wiedzy.

Rezultatem globalizacji jest m.in. występująca polaryzacja rozwoju gospodarczego nie tylko w skali globalnej, ale także regionalnej i lokalnej. Zmieniają się przyczyny pogłębiającej się polaryzacji gospodarczej i społecznej. Jednym z jej czynników jest zróżnicowany dostęp do wiedzy. Hasłami, wokół których koncentrują się współczesne badania, są: społeczna marginalizacja, wykluczenie społeczne, marginalizacja i peryferyzacja regionów².

¹ Por. K. Cleaver, *Wstępna strategia tworzenia gospodarki opartej na wiedzy w krajach przystępujących do Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, red. A. Kukliński, Warszawa 2003, s. 52–55.

² T. Markowski, *Procesy globalizacji w gospodarce a trendy w badaniach regionalnych*, Biuletyn KPZK, z. 204, Warszawa 2003, s. 7–9.

Inwestorzy zagraniczni umieszczając swój kapitał w Polsce dokonują wyboru obszaru jego lokalizacji. Preferują pewne regiony, innych zaś unikają, co pozwala stwierdzić, że ma chodzić o polaryzację regionalną. Obecność kapitału zagranicznego jest ważna dla regionów z punktu widzenia ich rozwoju. Zdaniem Zbigniewa Chojnickiego inwestycje zagraniczne i aktywność kapitału zagranicznego są w Polsce najważniejszym czynnikiem rozwoju regionalnego. Rola inwestycji zewnętrznych w regionach słabo rozwiniętych³, w tym zagranicznych, jest także podkreślana w koncepcji rozwoju regionalnego Grzegorza Gorzelaka⁴. Wpływ inwestycji na rozwój regionu jest jednak różny w zależności od typu inwestora, a także typu obszaru, w którym są dokonywane⁵.

Celem niniejszego opracowania jest analiza konkurencyjności regionu (województwa) zachodniopomorskiego w aspekcie pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). W artykule omówione zostaną:

- warunkowania rozwoju gospodarki w województwie zachodniopomorskim opartej na wiedzy,
- działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie zachodniopomorskim.

1. Uwarunkowania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w województwie zachodniopomorskim

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się bardzo dobrym położeniem względem rynków europejskich oraz państw Morza Bałtyckiego. Szczecin, największe miasto w województwie, skupia w sobie najwyższe wartości potencjału gospodarczego, posiada bardzo dobre połączenia komunikacyjne z europejskimi autostradami oraz połączeniami morskimi.

³ Z. Chojnicki, *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1999.

⁴ G. Gorzelak, *Bieda i zamożność regionów*, w: *Wymiar i współczesne interpretacje regionu*, red. I. Sagan, M. Czepczyński, Katedra Geografii Ekonomicznej, Uniwersytet Gdański, Gdańsk–Poznań 2003, s. 57–77.

⁵ Por. szerzej B. Domański, *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski. Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001; *Wpływ inwestycji zagranicznych na rozwój regionalny i lokalny na przykładzie GlaxoSmithKline Pharmaceuticals S.A. w Poznaniu*, red. T. Strykiewicz, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004.

Główne atuty województwa to⁶:

- wyjątkowe położenie regionu, które daje szansę wykorzystania w działaniach gospodarczych bogatego wachlarza środków transportu: wodnego, kolejowego, lotniczego oraz drogowego;
- posiadanie bogatych tradycji związanych z gospodarką morską (przemysł okrętowy, rybołówstwo, turystyka nadmorska);
- tereny rolnicze (ponad połowa powierzchni województwa), co daje szansę na inwestycje oraz rozwój branży rolnej i spożywczej;
- wysokie walory przyrodnicze dla rozwoju turystyki (Morze Bałtyckie, pojezierza Wałeckie oraz Drawskie);
- potencjalna atrakcyjność inwestycyjna wskazująca na szczególne walory inwestycyjne dla rozwoju turystyki, głównie w pasie nadmorskim województwa oraz pojezierzach Drawskim i Wałeckim;
- duże możliwości produkcji energii odnawialnej (rośliny energetyczne, farmy wiatrowe), co w połączeniu z rozwojem turystyki sprawia, że województwo zachodniopomorskie może stać się symbolem zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem nowoczesnych technologii wspierających gospodarkę regionalną.

Atuty województwa dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy to:

- duży potencjał edukacyjny Szczecina: silny ośrodek akademicki – 22 szkoły wyższe (uniwersytety, uczelnie techniczne), blisko 70 tys. studentów i 15 tys. absolwentów rocznie – reprezentujący wszystkie kierunki akademickie, od fakultetów filologicznych poprzez kierunki ekonomiczne na technicznych kończąc; miasto nastawione jest na rozwój w kierunku usług i nowoczesnych technologii – tworzone są specjalne programy edukacyjne mające na celu zapewnienie jak największej liczby pracowników władających językami europejskimi, a także specjalizujących się w informatyce, m.in. Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny oraz klaster IT zrzeszający 100 lokalnych firm informatycznych;
- odpowiednia infrastruktura techniczna i zachęty dla inwestorów, oprócz programów rządowych i funduszy unijnych przeznaczonych na tworzenie Centrum Usług Wspólnych,

⁶ H. Godlewska-Majkowska, P. Zarębski, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2011. Województwo Zachodniopomorskie*, SGH, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Warszawa 2011, s. 2

- sąsiedztwo Berlina – do dyspozycji podróżujących do Szczecina pozostają 3 lotniska międzynarodowe (Tegel – 1 h 40 min; Schoenefeld – 2 h; Szczecin–Goleniów – 40 min), Szczecin dzięki drodze E28, która po stronie niemieckiej łączy się z autostradą A6, należy bezpośrednio do sieci europejskich autostrad;
- istniejące centra BPO⁷: UniCredit Group, Tieto, BLStream, Arvato Services, Stream International.

Liczba osób zamieszkujących województwo w 2009 r. wyniosła 1 mln 693 tys. 198 mieszkańców, co stanowiło 4,4% ludności Polski. W województwie zachodniopomorskim struktura wieku w tym samym roku przedstawiała się następująco: na wiek przedprodukcyjny przypadało 18,8% osób, produkcyjny – 65,8% i poprodukcyjny – 15,4% (Polska analogicznie: 18,9%, 64,5% i 16,5%). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw we wrześniu 2010 r. wyniosło 3 028,46 zł, czyli 89% średniego wynagrodzenia w Polsce. Województwo zachodniopomorskie dostarczyło w 2008 r. 4% produktu krajowego brutto Polski. W porównaniu z całym krajem, struktura zatrudnienia w województwie charakteryzowała się stosunkowo wysokim udziałem sektora usług 62%, podczas gdy na sektor rolniczy i przemysłowy przypada analogicznie 7% i 32% pracujących⁸. Według *World Investment Report 2004* za główne czynniki lokalizacyjne BIZ w sektorze usług opartych na wiedzy uznawane są: wysokiej jakości kapitał ludzki, dostępność infrastruktury informacyjnej oraz odpowiednio prowadzona polityka państwa w tym zakresie.

Jednym z najistotniejszych czynników wpływających na poziom kapitału ludzkiego jest liczba lat, jakie człowiek spędził na nauce w systemie szkolnym (także na poziomie wyższym). W okresie 2000–2009 przeciętna liczba lat odbytej nauki dorosłych mieszkańców Polski wzrosła z poziomu 11,2 do 11,8 – czyli o ponad pół roku. W tym samym czasie w województwie zachodniopomorskim liczba ta wzrosła nieznacznie więcej: z niecałych 11 do 11,7 lat. Mimo że liczba lat nauki w regionie nadal jest niższa, niż przeciętnie w kraju, to luka ta została praktycznie zniwelowana. Postęp w tym zakresie nie był tak wyraźny, jak w województwach śląskim, dol-

⁷ *Business Process Offshoring* to sektor usług dla biznesu. Polega na tym, że w krajach, które dysponują wykwalifikowaną kadrą pracowniczą, odpowiednim prawem, dobrą infrastrukturą oraz – co najważniejsze – niskimi kosztami produkcji, tworzone są oddziały zajmujące się wybranymi obszarami usług dla klientów zewnętrznych. Mowa tu o takich obszarach działalności firmy, jak księgowość, finanse, obsługa klienta, IT czy HR.

⁸ Por. *Rocznik Statystyczny Województw 2010*, GUS, Warszawa 2010.

nośląskim czy mazowieckim. Należy podkreślić, że Zachodniopomorskie dołączyło do regionów o przeciętnym poziomie kapitału ludzkiego, plasując się w 2009 r. na 10 pozycji. W 2000 r. zajmowało miejsce 15, czyli w ciągu 9 lat poprawiło swoją pozycję o 5 miejsc. Warto zaznaczyć, że udział osób z wykształceniem wyższym w populacji w 2002 r. w całym województwie zachodniopomorskim należał do jednych z najwyższych w skali kraju. Większy odsetek odnotowano jedynie w województwach mazowieckim, dolnośląskim i pomorskim.

Bardzo ważnym parametrem, charakteryzującym jakość nauczania w szkołach, jest liczba uczniów uczących się języków obcych. W Zachodniopomorskiem przeważa nauczanie języka angielskiego, następnie języka niemieckiego i rosyjskiego (por. tabela 1).

Tabela 1. Uczący się języków obcych w szkołach dla dzieci i młodzieży oraz policealnych w roku szkolnym 2008/2009

Język [Polska/ Zachodniopomorskie]	Ogółem	Szkoły podstawowe	Gimnazjum	Szkoły zasadnicze zawodowe	Licea ogólnokształcące	Szkoły policealne
Angielski	4385,7	83,3	79,0	41,5	97,1	14,7
	165,9	70,8	66,0	25,6	96,0	4,5
Francuski	137,6	0,3	0,9	1,3	11,6	1,0
	3,0	0,2	0,2	–	6,3	–
Niemiecki	1646,8	12,7	24,6	36,0	64,5	2,9
	105,8	27,4	39,4	59,0	84,7	23,4
Rosyjski	228,5	1,2	1,7	12,9	9,4	0,4
	3,3	0,1	0,8	7,6	2,8	0,8
Inne	64,0	0,2	0,4	0,4	7,4	1,9
	1,2	0,1	0,4	–	2,8	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województw 2009*, GUS, Warszawa 2009, s. 376–380.

Oprócz nauki języków obcych na poziom kapitału ludzkiego istotnie wpływa stopień znajomości i wykorzystania technologii informacyjnych. Kompetencje te powinny zdobywać w szczególności osoby młode, najszybciej uczące się i najłatwiej przystosowujące się później do potrzeb rynku pracy. Za wskaźnik przystosowania szkół do wymogów współczesnych rynków pracy jest uznawane wyposażenie szkół w komputery z dostępem do Internetu. W roku szkolnym 2008/2009 szkoły w zachodniopomorskim dysponowały 3541 komputerami (por. tabela 2).

W badanym okresie nastąpił wyraźny spadek liczby uczniów przypadających na jeden komputer w szkołach podstawowych i gimnazjach, nie tylko ze względu na przemiany demograficzne, ale także ze względu na komputeryzację placówek edukacyjnych. Spadek liczby dzieci przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu uczniów w latach 2003–2009 wyniósł w województwie zachodniopomorskim aż 72 % dla szkół podstawowych i 52 % dla gimnazjów. W tym samym czasie liczba uczniów w tych szkołach uległa zmniejszeniu o odpowiednio 25 i 20 punkty procentowe. Na tle kraju stopień informatyzacji szkół województwa jest wysoki. Przeciętnie na jedną placówkę przypadało 19 stanowisk komputerowych, z tego 16 było podłączonych do Internetu.

Tabela 2. Komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w roku szkolnym 2008/2009

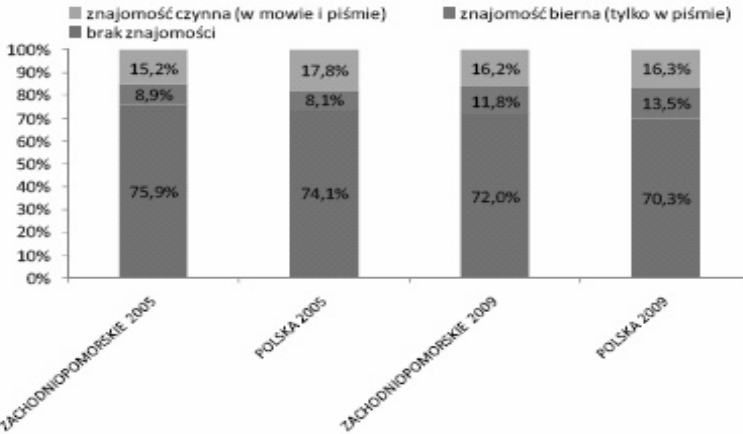
Wyszczególnienie (% danej grupy szkół)	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Zasadnicze szkoły zawodowe	Licea ogólno- kształcące	Technika	Szkoły policjalne
Polska	95,2	82,4	32,2	78,1	65,6	41,8
Zachodniopomorskie	93,4	77,9	35,2	74,8	59,3	33,6

Źródło: *Rocznik Statystyczny Województwa...*, op.cit., s. 385–391.

Należy zaznaczyć, że ponad 70% mieszkańców województwa zachodniopomorskiego wciąż nie zna języka angielskiego, zaś niespełna 50% ludności regionu nie posługuje się komputerem (por. wykresy 1 i 2).

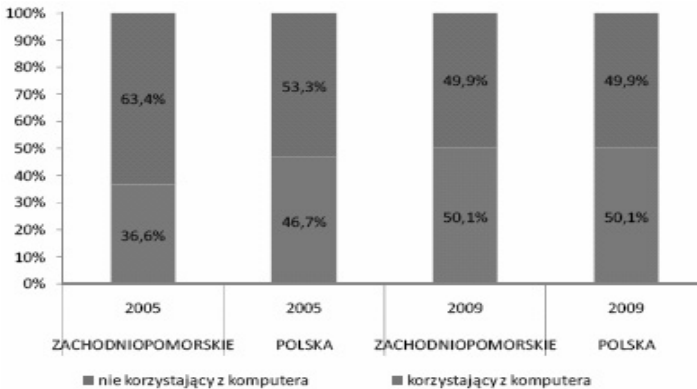
W województwie zachodniopomorskim w 2000 r. działało 15 szkół wyższych, a w 2008 r. – 22, co stanowiło odpowiednio o 4 i 6 uczelni mniej niż średnia w kraju. Ich struktura w regionie odpowiadała jednak lepiej potrzebom społeczeństwa opartego na wiedzy i innowacji niż w całym kraju. Wynikało to z faktu, że w latach 2000 i 2008 ponad jedna czwarta z nich była szkołami technicznymi, morskimi, medycznymi i zawodowymi. Także struktura studentów i absolwentów różniła się w 2000 r. wyraźnie od ich struktury dla całego kraju na korzyść uczelni ścisłych. Fakt ten należy ocenić pozytywnie w kontekście potrzeb rynku pracy. W województwie zachodniopomorskim liczba studentów na 10 tys. mieszkańców jest wyższa, niż w kraju i wynosi 519 studentów (w Polsce 483 studentów).

Wykres 1. Znajomość języka angielskiego przez osoby w wieku 18 lat i więcej w latach 2005 i 2009

Źródło: *Kapitał ludzki w województwie zachodniopomorskim: aktualne działania, zagrożenia, potrzeby i kierunki rozwoju. Raport końcowy*, IBS, Warszawa 2010, s. 33–46.

Wykres 2. Umiejętność korzystania z komputera przez osoby w wieku 15 lat i więcej w latach 2005 (część lewa) i 2009 (część prawa)

Źródło: jak na wykresie 1.

Sumaryczna wartość nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw sektora usług i przemysłu plasuje województwo zachodniopomorskie na 11 pozycji w kraju. W 2008 r. zachodniopomorskie firmy przeznaczyły na działalność inno-

wacyjną 482 mln 503 tys. zł. Region zachodniopomorski charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem przedsiębiorstw, dominują firmy mikro, które z natury nie są nastawione na długofalowe planowanie i działania rozwojowe. Są to przeważnie przedsiębiorstwa zachowawcze, niedysponujące wolnymi środkami na prowadzenie badań i działalność rozwojową. Przedsiębiorstwa najczęściej korzystały ze sprawdzonych w krajach zachodnich lub w innych regionach Polski rozwiązań transferowanych przez zakup maszyn i urządzeń oraz gotowych technologii. Otoczenie infrastrukturalne działalności innowacyjnej w województwie, podobnie jak w innych regionach Polski, jest dopiero w fazie tworzenia i dostosowywania do standardów Unii Europejskiej. Współpraca biznesu z sektorem B + R w regionie nie ma charakteru strategicznego, zorientowanego na długofalowy rozwój innowacji. Projekty proinnowacyjne w regionie to w większości inicjatywy oddolne, zrealizowane w sposób nieskoordynowany przez instytucje i osoby zaangażowane w rozwój innowacyjności. Na podstawie analizy danych GUS należy stwierdzić, że około 31,5% lokalnych przedsiębiorstw prowadzi działania innowacyjne. Najczęściej jest to innowacja produktowa, czyli wytworzenie nowego lub znacznie ulepszanego wyrobu, albo też innowacja procesowa, czyli wprowadzenie istotnych zmian w procesie produkcji. Innowacje techniczne są rzadsze, ponieważ więcej kosztują, co stanowi poważny problem dla większości firm⁹. Nie posiadają one też własnych komórek innowacyjno-wdrożeniowych. Dopóki sprzedaje się aktualny produkt nie widzą potrzeby zmian w produkcji. Wskazują również na fakt, że nie ma podaży nowych technologii, które byłyby akceptowane pod względem rynkowym i finansowym, a droższych technologii nie mogłyby zaabsorbować¹⁰.

Poziom innowacyjności gospodarki województwa zachodniopomorskiego – w porównaniu z najlepiej rozwiniętymi regionami Polski, takimi jak Mazowsze, Wielkopolska, Śląsk, Dolny Śląsk – jest bardzo niski (por. wykres 3). Udział nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B + R) w PKB wynosi tylko 0,27% (11 pozycja w kraju) przy średniej krajowej 0,65% i 2% w UE, czyli jest dużo niższy. Na

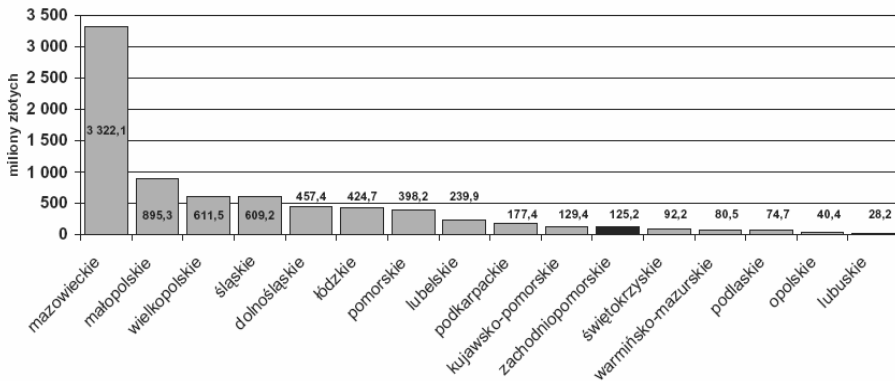
⁹ T. Rydzikowski, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w odniesieniu do polityki innowacyjności województwa zachodniopomorskiego. Firmy zorientowane na innowacje i zaawansowane technologie*, w: *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011–2020. Program rozwoju*, Szczecin 2011.

¹⁰ A. Morawski, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w odniesieniu do polityki innowacyjności województwa zachodniopomorskiego. Zgodność między popytem a podażą technologii*, w: *Regionalna Strategia Innowacji...*, op.cit.

11 miejscu w kraju lokują województwo także pozostałe wskaźniki innowacyjności: liczba zatrudnionych przy działalności B + R – 3 440 osób, nakłady na działalność B + R na 1 mieszkańca – 53 zł (średnia krajowa 120 zł; por. wykres 4) czy liczba wynalazków zgłoszonych do Urzędu Patentowego.

W regionie brakuje jednostek i organizacji, których głównym zadaniem jest tworzenie i transfer technologii, w tym jednostek badawczo-rozwojowych oraz firm komercyjnych. W efekcie województwo zachodniopomorskie zajmuje ostatnie miejsce w kraju pod względem udziału prac rozwojowych w wydatkach na B + R. Równie niekorzystny jest udział środków przedsiębiorstw w finansowaniu nauki, wynoszący 0,6% przy średniej krajowej 9,9% i 60% dla UE.

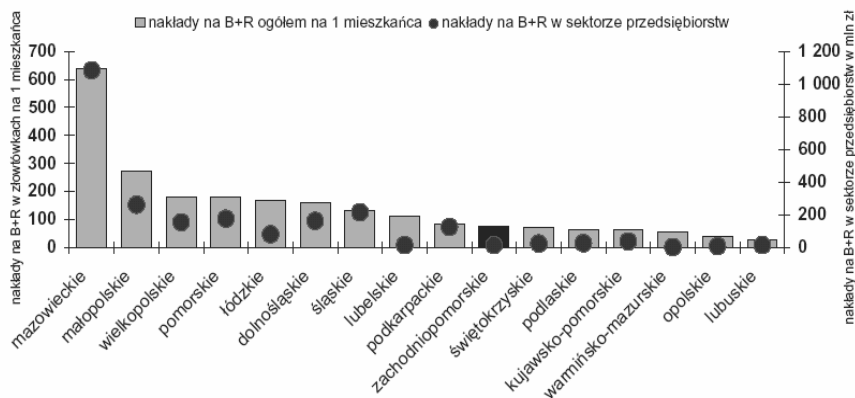
Wykres 3. Nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową w 2008 r.

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2010, s. 60.

W rezultacie nie zachodzi transfer technologii i rozwiązań innowacyjnych z sektora badawczo-rozwojowego do sektora MSP, a firmy będące liderami gospodarki regionu nie wymuszają dostosowania prowadzonych w ośrodkach akademickich badań do ich potrzeb.

Wykres 4. Nakłady na badania i rozwój w zł na 1 mieszkańca oraz w sektorze przedsiębiorstw w mln zł w 2008 r.

Źródło: jak na wykresie 3.

Niski poziom innowacyjności gospodarki należy uznać za zagrożenie przyszłej pozycji ekonomicznej regionu. Bez podniesienia zdolności innowacyjnej przedsiębiorstwa nie będą w stanie w przyszłości uczestniczyć w gospodarce opartej na wiedzy.

2. Analiza bezpośrednich inwestycji zagranicznych w województwie zachodniopomorskim

Wstępem do tej analizy jest zdefiniowanie konkurencyjności regionu oraz bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Konkurencyjność definiowaną ogólnie jako zdolność do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji, w dziedzinie rozwoju regionalnego, interpretuje się jako zdolność regionu do przystosowania do zmieniających się warunków pod kątem utrzymania lub poprawy pozycji w toczącym się, również między regionami, współzawodnictwie¹¹. W teorii i praktyce gospodarczej pojęcie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (BIZ) jest definiowane na wiele sposobów. BIZ to forma długoterminowej lokaty kapitału za granicą, polegająca

¹¹ B. Winiarski, *Strategie podnoszenia konkurencyjności regionów*, w: *Polityka budowy regionu konkurencyjnego. Strategie, modele, postęp technologiczny*, red. M. Klamut, Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 9–22.

na stworzeniu w obcym kraju nowego przedsiębiorstwa i wyposażeniu go w kapitał zakładowy albo wykupieniu takiej liczby akcji (udziałów) zagranicznego przedsiębiorstwa, która pozwala kontrolować jego działalność. Do inwestycji zalicza się również udzielanie kredytów zagranicznym przedsiębiorstwom lub zlokalizowanym za granicą przedsiębiorstwom z udziałem własnym, a także wyposażanie je w dobra inwestycyjne¹². BIZ to także przedsięwzięcia gospodarcze polegające na zakupie gotowych dóbr inwestycyjnych w celu zapewnienia przyrostu majątku trwałego dla potrzeb rozwoju produkcji i usług materialnych, a w sferze nieprodukcyjnej – dla zwiększenia trwałej bazy materialnej usług społecznych (oświaty, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury gospodarki mieszkaniowej i komunalnej itp.)¹³.

W 2008 r. w województwie zachodniopomorskim według stanu na koniec roku zarejestrowanych było 1216 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w których zaangażowany był kapitał pochodzący od inwestorów zagranicznych, niezależnie od jego wielkości, struktury i udziału w kapitale podstawowym, a także kraju pochodzenia. Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego w województwie stanowiły 5,8% podmiotów z kapitałem zagranicznym w Polsce. W porównaniu do 2005 r. prezentowana zbiorowość w województwie zachodniopomorskim uległa zwiększeniu o 142 jednostki (o 13,2%), a w stosunku do 2007 r. – o 53 (4,6%). Podobnie jak w latach poprzednich, w strukturze podmiotów według klas wielkości dominowały jednostki małe (do 49 pracujących), które stanowiły 85,6% ogólnej liczby badanych jednostek, w tym liczbie pracujących do 9 osób (tzw. mikroprzedsiębiorstwa) – 64,0%. Podmioty o liczbie pracujących 50–249 osób stanowiły 11,8%, a jednostki duże (250 i więcej osób) – 2,6%. Z punktu widzenia wielkości podmiotów struktura badanej zbiorowości nie uległa w ostatnich latach istotnym zmianom. W 2008 r. najwięcej przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym prowadziło działalność zaliczoną do takich sekcji, jak przetwórstwo przemysłowe (354, tj. 29,1%), rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybactwo (205, tj. 16,9%), obsługa nieruchomości i firm (188, tj. 15,5%) oraz handel i naprawy (173, tj. 14,2%). Podmioty o liczbie pracujących do 9 osób prowadziły głównie działalność w zakresie usług rynkowych, w tym 19,5% mikroprzedsiębiorstw zajmowało się obsługą nieruchomości i firm, a 16,2% – handlem i naprawami. Znaczny udział stanowiły ponadto podmioty za-

¹² *Handel zagraniczny – organizacja i technika*, red. J. Rymarczyk, PWE, Warszawa 1996, s. 31.

¹³ T. Pyka, K. Marcinek, H. Szkaradkiewicz, *Zarys ekonomiki i organizacji procesu inwestycyjnego*, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 1979, s. 11.

liczane do sekcjach: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybactwo (21,3%), a także przetwórstwo przemysłowe (15,4%), które było również przeważającym rodzajem działalności wśród podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób (53,4%). Większość podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego prowadziła działalność w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (96,3%). Spółki akcyjne stanowiły 1,9%, a pozostałe formy prawne (spółki komandytowe, cywilne, jawne) oraz oddziały przedsiębiorców zagranicznych stanowiły łącznie 1,8% omawianej zbiorowości. W 2008 r. spośród ogółu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego 84 spółki rozpoczęły działalność jako nowe, a 7 powstało w wyniku przekształceń, tj. przejęcia, wydzielenia, podziału. Najwięcej nowych podmiotów powstało w obszarze działalności związanej z obsługą nieruchomości i firm (40,5%) oraz w przetwórstwie przemysłowym (17,9%)¹⁴.

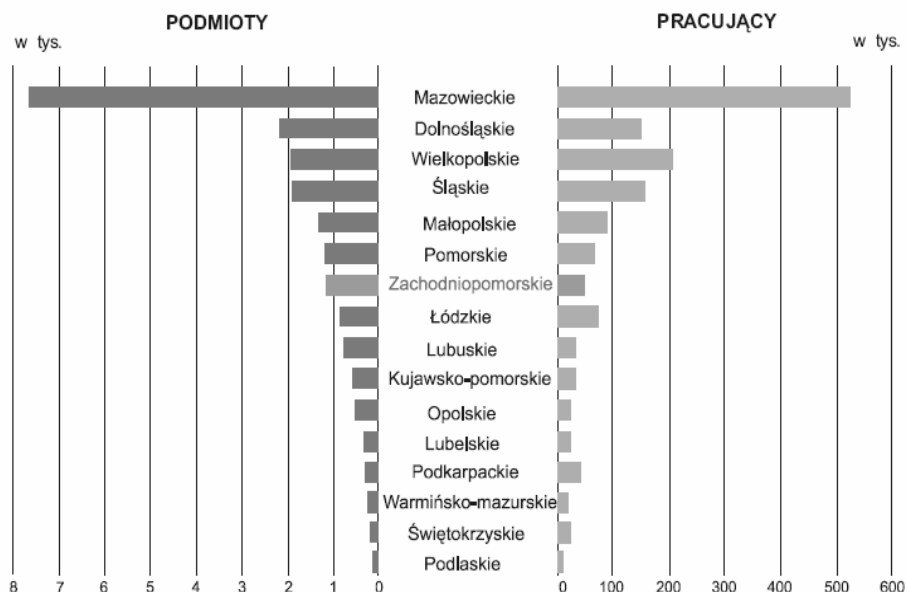
Na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2008 r. swoją siedzibę miało 5,8% podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, co plasowało województwo na 7 miejscu w Polsce. Według stanu na koniec 2008 r. w badanej zbiorowości podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego pracowało 50,3 tys. osób, co oznacza wzrost liczby pracujących o 18,1% w stosunku do 2005 r., a spadek o 0,8% w porównaniu do 2007 r. W badanych podmiotach najwięcej osób pracowało w przetwórstwie przemysłowym (69,7%), handlu i naprawach (12,0%) oraz obsłudze nieruchomości i firm (5,9%). Jednostki duże (o liczbie pracujących 250 i więcej osób) były miejscem pracy dla 53,1% pracujących. Pod względem wielkości zatrudnienia w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego region zachodniopomorski w 2008 r. zajmował 8 lokatę (por. wykres 5).

Wartość kapitału podstawowego podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na koniec 2008 r. w województwie zachodniopomorskim wyniosła 2,5% łącznej wartości kapitału zagranicznego ulokowanego w Polsce (8 pozycja w kraju). Przychody z całokształtu działalności uzyskane w 2008 r. przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wyniosły 21 mln 338 tys. 900 zł. 2,2% ogółu przychodów w tych podmiotach w kraju), co oznacza wzrost o 53,6% w porównaniu do 2005 r. oraz o 8,5% w stosunku do 2007 r., natomiast koszty uzyskania przychodów stanowiły 21 mln 98 tys. 400 zł zwiększyły się odpowiednio o 56,7% i 12,7%. Zysk brutto wykazało 576 podmiotów, tj. 47,4% podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego

¹⁴ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku*, Urząd Statystyczny, Szczecin 2010, s. 11.

(w 2007 r. odpowiednio 670 jednostek – 57,6%). Wynik finansowy netto podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w 2008 r. wyniósł 72,5 mln zł (wobec 793 mln 3 tys. w 2007 r.). W 2008 roku działalność eksportową prowadziło 567 podmiotów z kapitałem zagranicznym, co stanowiło 46,6% całej zbiorowości podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres 5. Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego według województw w 2008 r.

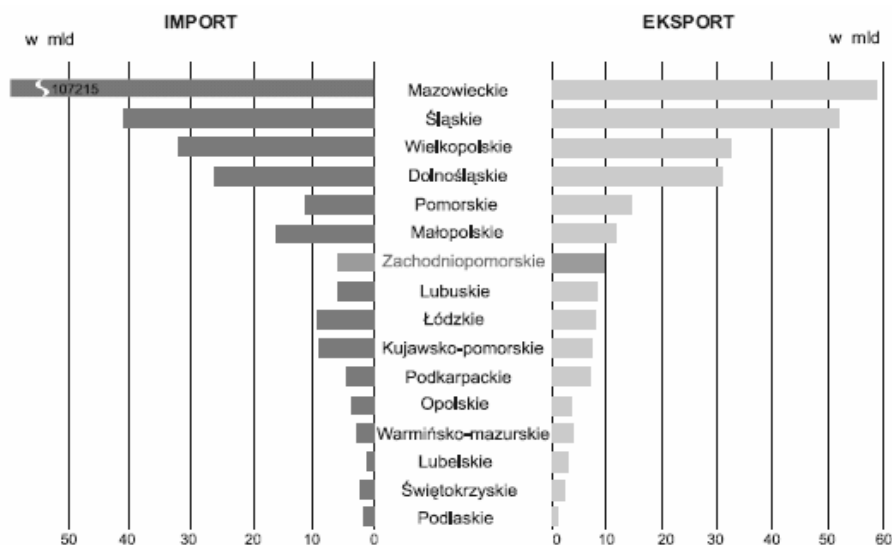

Źródło: *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku*, Urząd Statystyczny, Szczecin 2010, s. 12.

Wartość sprzedaży na eksport wyrobów, usług i towarów, zrealizowanej przez te podmioty, była wyższa o 5,3%, niż przed 2008 r. i wyniosła 961 mln 76 tys. zł. W strukturze eksportu dominowała sprzedaż wyrobów (77,2%), pozostałe 13,1% stanowił eksport usług, a 9,7% – eksport towarów. Podobnie jak przed rokiem, najwyższy odsetek eksportu zrealizowały podmioty zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (83,3%). Największy udział w wartości eksportu i importu, dokonanych przez podmioty z kapitałem zagranicznym w Polsce, miały przedsiębiorstwa

z województwa mazowieckiego – odpowiednio 23,3% i 38,4% (z województwa zachodniopomorskiego – 3,8% i 2,1%). W 2008 r. wydatki na pozyskanie aktywów trwałych w Polsce poniósł co drugi podmiot (663 jednostek). Wartość nakładów inwestycyjnych wyniosła 315 mln 200 tys. zł i była ponad dwukrotnie wyższa niż w 2005 r. oraz o 35,9% niż w 2007 r. Łączna kwota wydatków na nowe środki trwałe wyniosła 252 mln 88 tys. zł, stanowiąc 80,2% ogółu wydatków inwestycyjnych. Poniesione w 2008 r. wydatki na nowe środki trwałe ponad dwukrotnie wzrosły w stosunku do 2005 r. (o 159 mln 15 tys. zł), natomiast w kraju wzrost wyniósł 75,7%. Województwo zachodniopomorskie zajmuje 7 miejsce w rankingu największych eksporterów (por. wykres 6). Kształtowanie się wskaźników udziału eksportu w produkcji sprzedanej oraz regionalnym PKB wskazuje na to, że gospodarka województwa zachodniopomorskiego cechuje się niewysokim i nierosnącym stopniem otwarcia, a eksport nie jest czynnikiem w dużym stopniu determinującym produkcję. Siódma pozycja województwa (biorąc pod uwagę rentę położenia) w eksporcie firm jest dowodem na to, że umiejętności nawiązywania kontaktów z partnerami oraz skuteczność w poszukiwaniu rynków są słabe.

Wykres 6. Import i eksport w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według województw w 2008 r.

Źródło: *Działalność gospodarcza podmiotów...*, op.cit., s. 16.

Technologia to główny środek konkurencji i jeden z ważniejszych źródeł przewagi konkurencyjnej. Rozwój gospodarczy regionów jest ściśle uzależniony od możliwości pozyskiwania i utrzymywania zdolności produkcyjnych. Atrakcyjność nie wyraża się tylko niskim kosztem produkcji, „robocizny”, ale jest wynikiową szeregu czynników składających się na konkurencyjność.

Podsumowanie

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) są nie tylko źródłem kapitału inwestycyjnego uzupełniającego deficyt krajowych oszczędności, lecz przede wszystkim ważnym czynnikiem podnoszącym tempo modernizacji gospodarki. Przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy, wzrostu jej wydajności, są źródłem napływu nowych technologii produkcji i technik zarządzania. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne odegrały ważną rolę w procesie prywatyzacji polskich przedsiębiorstw. Wraz z przystąpieniem Polski do UE wzrosła skłonność inwestorów zagranicznych do lokowania kapitału w kraju. W warunkach niedoboru kapitału rodzimego inwestycje zagraniczne są bowiem konieczne.

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje duże zróżnicowanie rozmieszczenia inwestycji zagranicznych. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego skoncentrowane są przede wszystkim na obszarze podregionu szczecińskiego, gdzie działają parki przemysłowe i technologiczne oferujące atrakcyjne warunki realizacji inwestycji (Goleniowski Park Przemysłowy, Policki Park Przemysłowy, Stargardzki Park Przemysłowy, Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny). W skumulowanej wartości BIZ ulokowanych w województwie zachodniopomorskim dominują przedsięwzięcia z zakresu przetwórstwa przemysłowego, pośrednictwa finansowego oraz gospodarki magazynowej. Okazuje się zatem, że z jednej strony województwo zachodniopomorskie jest postrzegane jako region atrakcyjny dla pewnego rodzaju działalności, z drugiej zaś w strukturze zarówno strumienia, jak i w skumulowanej wartości zagranicznych inwestycji bezpośrednich dominują przedsięwzięcia z sektora przetwórstwa przemysłowego. Obserwowane przepływy kapitałowe nie potwierdzają w sposób jednoznaczny tezy o szczególnych predyspozycjach województwa jako regionu atrakcyjnego dla działalności B + R, ponieważ jest ona najmniej podatna na przenoszenie spośród wszystkich usług nie-

produkcyjnych. Wynika to między innymi z faktu, że naukowcy potrzebują kontaktów osobistych w celu wymiany poglądów oraz pomysłów. Przepływ osób oraz idei między przedsiębiorstwami przyczynia się do tworzenia efektu synergii, wynikającego z efektu klastrów oraz efektów aglomeracyjnych. Czynniki te determinują uplasowanie i zakotwiczenie działalności badawczo-rozwojowej w kraju, z którego pochodzi inwestycja. Dopiero od niedawna zauważa się pewne zmiany, których efektem są decyzje o delokalizacji działalności B + R. Obecnie wśród czynników w największym stopniu decydujących o internalizacji działalności badawczo-rozwojowej wymienia się dostęp do wykwalifikowanego personelu. Właśnie ten czynnik jest kluczowy w raporcie *FDI Confidence Index*, opublikowanym przez A.T. Kearney¹⁵. Napływ kapitału zagranicznego, a zwłaszcza technologicznie intensywnego¹⁶, mógłby znacznie poprawić sytuację gospodarczą regionu zachodniopomorskiego i podnieść jego konkurencyjność.

Literatura

- Cleaver K., *Wstępna strategia tworzenia gospodarki opartej na wiedzy w krajach przystępujących do Unii Europejskiej*, w: *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, red. A. Kukliński, Warszawa 2003.
- Chojnicki Z., *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1992.
- Domański B., *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski. Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku*, Urząd Statystyczny, Szczecin 2010.
- Gorzela G., *Bieda i zamożność regionów*, w: *Wymiar i współczesne interpretacje regionu*, red. I. Sagan, M. Czepczyński, Katedra Geografii Ekonomicznej, Uniwersytet Gdański, Gdańsk–Poznań 2003.

¹⁵ *FDI Confidence Index 2005*, AT Kearney, s. 9.

¹⁶ Cytując za M. Poniatowska-Jaksch: „[...] kapitał technologicznie intensywny jest pojęciem szerszym niż przemysł wysokiej technologii, gdyż dodatkowo uwzględnia te dziedziny, które odznaczają się wysoką intensywnością nakładów na badania i rozwój, zaliczane do średnio wysokiej technologii (np. produkcja pojazdów mechanicznych, maszyn i aparatury czy wyrobów chemicznych)”, akson.sgh.waw.pl/~thorrel/gazeta/artukul.php?id=21915 (dostęp 14.02.2013).

- Kapitał ludzki w województwie zachodniopomorskim: aktualne działania, zagrożenia, potrzeby i kierunki rozwoju. Raport końcowy*, Instytut Badań Systemowych, Warszawa 2010.
- Markowski T., *Procesy globalizacji w gospodarce a trendy w badaniach regionalnych*, Biuletyn KPZK, z. 204, Warszawa 2003.
- Morawski A., *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w odniesieniu do polityki innowacyjności województwa zachodniopomorskiego. Zgodność między popytem a podażą technologii*, w: *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011–2020. Program rozwoju*, Szczecin 2011.
- Pyka T., Marcinek K., Szkaradkiewicz H., *Zarys ekonomiki i organizacji procesu inwestycyjnego*, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 1979.
- Rocznik Statystyczny Województw*, GUS, Warszawa 2010.
- Rydzkowski T., *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w odniesieniu do polityki innowacyjności województwa zachodniopomorskiego. Firmy zorientowane na innowacje i zaawansowane technologie*, w: *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011–2020. Program rozwoju*, Szczecin 2011.
- Rymarczyk J., *Handel zagraniczny – organizacja i technika*, PWE, Warszawa 1996.
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2010.
- Wpływ inwestycji zagranicznych na rozwój regionalny i lokalny na przykładzie GlaxoSmith-Kline Pharmaceuticals S.A. w Poznaniu*, red. T. Stryjakiewicz, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2004.
- Winiarski B., *Strategie podnoszenia konkurencyjności regionów*, w: *Polityka budowy regionu konkurencyjnego. Strategie, modele, postęp technologiczny*, red. M. Klamut, Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000.

WESTERN POMERANIA'S COMPETITIVENESS WITH DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN THE KNOWLEDGEBASED ECONOMY

Summary

Foreign investors locating their capital in Poland also choose the area of its location. They prefer certain regions, while escape other, which show that here we deal with the regional polarization. The presence of foreign capital in the regions is important in terms of their development. Foreign capital and investments are the most important factor for regional gro-

wth in Polish situation. The influence of investments on the growth of the region, however, varies depending on the type of investor, and type of area in which they will be invested.

The purpose of this article is to analyze the competitiveness of the Western Pomerania in terms of acquisition of direct foreign investments in the knowledge-based economy.

For achieving the purpose here will be discussed: conditions of growth of knowledge-based economy in Western Pomerania and business entities with foreign capital in Western Pomerania.

Translated by Beata Skubiak

Keywords: competitive, knowledge-based economy, investment